

כשרות קוקה קולה בעולם

הרב יצחק זביר

¹שאלת כשרות הקוקה קולה מסעירה את עולם הכשרות שנים רבות, יש אומרים שהיא אינה זקוקה להכשר, וכנגדם יש הטוענים בתוקף שבקוקה קולה ללא הכשר ישנם רכיבים שאינם כשרים. בשורות הבאות ננסה להכריע בשאלה זו, ולשתף אתכם כיצד הגענו להכרעה זו:

1. מקורות המידע

כשאנו פוגשים בדיסאינפורמציה שכזו אנו מנסים לבודד ולהגיע למקורות המידע האמינים. הקושי לקבל מידע אמין בנושא זה נובע מהסודיות שעליה שומרים בחברת קוקה קולה. מעטים בעולם יודעים את הנוסחה המלאה לתמצית המשקה, החברה עצמה מחולקת למספר מפעלים שבכל אחד מהם מייצרים רק רכיב אחד משלל רכיבי המשקה, כך שעובדי המפעל אינם מכירים את הרכיבים האחרים. למפעל המרכזי מגיעים הרכיבים משלל המפעלים כשהם מזוהים על ידי קוד בלבד, ושם מונחים עובדי המפעל ליצור את התמצית המלאה על ידי עירוב של כמות X מחומר בעל קוד Y, בלא שהם יודעים מה הם מערבים. כך עובדי המפעל אינם מכירים את כלל הרכיבים, ואפילו המשגיחים במפעל עצמו, אינם מכירים את כשרותם של כלל הרכיבים, אלא רק את הכשרות במפעל עצמו.

אז מי יודע מהי הנוסחה המלאה? בודדים בצמרת החברה, וכדי להפתח לשוק הכשר החליטה חברת קוקה קולה לחשוף את שלל הרכיבים בפני שני נותני ההכשר היחידים המפקחים על מפעלי קוקה קולה ברחבי העולם: ה-OU ומערכת הכשרות של הרב לנדא. ניתן אמנם למצוא קוקה קולה עם הכשרים נוספים, אך אלו מעידים על פיקוח במפעלי הקצה של קוקה קולה, בהם מוהלים את התמציות במים וסוכר, מוסיפים פחמן דו חמצני (גאזים) וממלאים בבקבוקים, אך אין להם גישה למפעלים שבהם מייצרים את התמציות.

בעלי המפעל, החשופים לנוסחה המלאה, ככל הנראה לא יספקו לנו את המידע הכשרותי הדרוש, אך בשיחה עם נותני הכשרות ניסינו לדלות את המידע הכולל בשאלה זו: האם משקה קוקה קולה חייב בהכשר?

1. דברים אלו עברו לנגד עיניו של הרב מוטי הסופר – ראש מחלקת חומרי גלם במערכת הכשרות של הרב לנדא, שאישר את נכונותם.

2. חומרי הגלם

רבים סבורים שקוקה קולה כשר בכל העולם משום שאם המתכון מוקפד כל כך, מן הסתם רכיבי המשקה אחידים בכל הבקבוקים, ואם מערכות הכשרות נותנות הכשר על חלק מהבקבוקים מסתבר שגם שאר הבקבוקים כשרים.

בשיחה עם נותני הכשרות מתברר שהנחה זו איננה נכונה. במפעלי הייצור של קוקה קולה ישנה מחלקה כשרה שפועלת רק כשיש צורך בתמצית כשרה (כל ששה שבועות בערך), ובשאר הזמן היא מושבתת ונעולה. **המחלקה מייצרת רק לפי הצורך במפעלים הכשרים, ולכן התמציות המיוצרות בה אינן מגיעות כלל למפעלים שאינם תחת השגחת כשרות!** חומרי הגלם במחלקה זו אינם זהים לחומרי הגלם בשאר קווי הייצור. יותר מכך – גם במחלקה זו ישנה דינמיות, ובכל פעם שמפקחי הכשרות מפעילים אותה הם מקבלים הוראות שונות ביחס לחומרים המאושרים בייצור זה.

אך איך זה יתכן? והלא הטעם של קוקה קולה אינו שונה ברחבי העולם? התשובה היא שחומרי הגלם עצמם אכן אינם משתנים, אך מקורות חומרי הגלם משתנים בהחלט. ניתן לכך שני דוגמאות מעשיות:

מקור הפקת חומר הגלם – חומרי גלם רבים מופקים ממקורות שונים, מן החי, מן הצומח, מענבים וכדומה. הידוע מביניהם הוא הגליצרין, חומר ממתיק ומסמיך שמעורב במוצרים רבים ובין היתר בתמציות הטעם של הקוקה קולה. (בעבר גם גליצרין משומן בעלי חיים היה מופק באמצעים כימיים, בעירוב עם סודה קאוסטית, ויש מן הפוסקים שביקשו להתירו, אך כיום חלקו מופק באמצעות אידי שאינו פוגם אותו מאכילה והוא נחשב כטריף). לצורך הייצור הכשר משתמשים בתמציות שבהן גליצרין כשר מן הצומח, לעומת זאת בשאר הייצור חברת קוקה קולה סרבה להתחייב להמנע מלהשתמש בגליצרין מן החי (למרות שבכך הם מפסידים את נתח השוק הצמחוני והטבעוני, שגדול פי כמה מהשוק הכשר...). **הגליצרין הוא רק דוגמא אחת לחומרי טעם וצבע שעוברים שינויים בקוקה קולה ודרושים מעקב ופיקוח מתמיד!**

מפעלי הייצור – חומרי גלם רבים המשמשים לתמצית הקוקה קולה נרכשים ממפעלי ייצור חיצוניים. במעקב של פיקוח הכשרות על מקורות הייצור מתגלה שלעיתים קווי הייצור משמשים לסירוגים גם לייצור חומר שאינו כשר, או מחוממים במערכת קיטור שמשותפת לחומרים שאינם כשרים. במקרים אלו חומר הגלם נחשב לחומר שאינו כשר מבחינה הלכתית, אף אם כל רכיביו 'כשרים'. לדוגמא: אחד מהמרכיבים הדומיננטיים במשקה קוקה קולה הוא הקרמל המופקד על צבעו השחור וטעמו המתוק. בצרפת ישנו

מפעל גדול בו מייצרים קרמל חלבי שאינו כשר. מובן שבקוקה קולה לא משתמשים בקרמל חלבי (מחמת האלרגנים), אך גם קרמל פרווה שמיוצר באותן המכונות אינו כשר לפי ההלכה. במפעלים נוספים שמהם רוכשים בקוקה קולה ישנו ייצור של קרמל מדגנים (שעלול להיות באיסור 'חדש'). **הקרמל הוא רק דוגמא לאחד מחומרי הגלם שמקור הייצור שלהם משתנה ומחייב מעקב כשרות!**

ככל חברה מסחרית גם חברת קוקה קולה מקפידה להתייעל ולרכוש במחירים זולים, משום כך מפעלי הייצור שמהם רוכשים את חומרי הגלם אינם קבועים ותלויים במשתנים רבים: החלטות של ממשלות על סבסוד או מיסוי, אקלים ומזג אויר במדינות שונות, מחירים של חברות שינוע סחורות, מגפות ועוד. **לצורך הייצור הכשר ישנו מעקב אחר מקורות הייצור, ולעיתים מתבצעת הכשרה במפעלים מסוימים כדי לייצר את חומר הגלם הכשר!**

לסיכום: הבאנו כאן כמה דוגמאות הממחישות מדוע ישנו צורך בהשגחת כשרות מתמדת על קוקה קולה, ככל מוצר כשר אחר, ואין אפשרות לקבוע את כשרותו של משקה הקוקה קולה לפי בדיקה חד פעמית של רכיביו, אלא נדרש מעקב מתמיד אחר מקורות הייצור.

3. שאלות נפוצות

♦ איך אפשר להאמין לנותני הכשרות, והרי הם נוגעים בדבר?

"עד אחד נאמן באיסורין בין יש לו הנייה בעדותו בין אין לו הנייה בעדותו..." (רמב"ם שחיטה י', יד) – התורה לא חששה שיהודי ירא שמים ישקר ויאמר על אסור מותר ולהיפך, גם אם יש לו הנאה ממונית בכך. במקרה שלנו הדין הוכיח את עצמו, במערכת הכשרות של הרב לנדא למשל מעידים ספרייט של חברת קוקה קולה כשר בכל העולם ללא הכשר, למרות שגם על הספרייט הם נותנים הכשר, אנו למדים שהם אינם חוששים להתיר גם מוצרים שאינם תחת השגחתם כאשר הדבר נכון.

♦ חומרי הגלם שאינם כשרים בטלים ברוב?

השולחן ערוך (יו"ד קלד, יג) פוסק שדין ביטול ברוב ובשישים שייך רק באיסור שהתערב במקרה במאכל אחר, אך חומרי גלם אסורים שמעורבים כחלק ממתכון המאכל – אינם בטלים. לפי פסק זה כל חומר גלם שמעורב בקוקה קולה כחלק ממתכון התמצית אינו בטל. יש אמנם כאלו שאינם פוסקים כשולחן ערוך בזה, אך כפי שהסברנו, הבעיות בקוקה קולה שאינו כשר משתנות כל העת, החשש קיים גם בחומרי הגלם הדומיננטים והמרכזיים בקוקה קולה שאינם בטלים, ולכן אין דרך להכריע האם חומר הגלם בטל או לא בלא להכיר את המתכון בזמן הנתון. הדיון כלפי ביטולו של חומר גלם מסוים (לדוגמא:

יש שדנו בשאלת ביטול הגליצרון) מעניין ומחכים אך הוא אינו יכול להכריע את כשרותו של המוצר.

♦ **הרי קהילות גדולות ורבנים שותים ללא הכשר?**

חכמים לימדו אותנו ש"אין למדין הלכה מפי מעשה - עד שיאמרו לו הלכה למעשה" (ב"ב קל:), זאת משום שאיננו יודעים מהם פרטי המקרה שראינו, ואיננו יודעים מהו המידע המעשי שהיה מונח לפני הפוסק בעת שנהג כך. כאמור לצערנו מופץ מידע מוטעה רב בנושא זה, ולכן אין לנו לסמוך אלא על מה שבררנו בפועל. גם אם מישהו טוען שנכח פעם במפעלי הייצור ונחשף לרשימת הרכיבים (מה שיהיה מפתיע מאוד), אין לכך כל משמעות כל עוד הוא לא מלווה כל העת את הייצור ועוקב אחר מקורות חומרי הגלם. לפי הכללים ההלכתיים שבידינו כאשר מול עינינו עומד עד ומעיד שמשקה קוקה קולה זקוק להכשר – אין לנו כל היתר הלכתי להתעלם ממנו ולנהוג על פי שמועות שונות.